

Entre els plecs de la mem3ria

BOLITXERS DEL PORT DE FORNELLS (1)

ADOLF SINTES

Fa poques setmanes vam veure la pesca del bolitx al port de Ma3o amb un dibuix de l'ormeig i una barca eixugant-lo, per3 hi mancava la fotografia d'una barca bolitxera, que publicarem avui. D'altra banda, la curiositat m'ha emp3s a con3ixer les particularitats dels bolitxers fornellers que, amb la mediaci3 de n'Aleix Riera, he pogut satisfer de la m3 de dos vells pescadors.

TESTIMONIS

Esperem no haver of3s el al·ludits, ja que el qualificatiu de vells fa m3s refer3ncia a la llarga experi3ncia marinera d'aquests dos homes que no a la seva edat.

Un d'ells 3s Jes3s Pascual, nascut a Fornells el 1930 i pescador de fora port. Amb dos cunyats i la barca "Miguel Antonio" calaven xerxes per la llagosta i a l'hivern es dedicaven als palangres fent servir l'esca que compraven als bolitxers. L'altre testimoni 3s Joan Rosell3 Caules nascut al mateix nucli pescador el 1937, que durant un estiu form3 part de la tripulaci3 d'una barca bolitxera i que despr3s seria pescador per compte pr3pia fins a la jubilaci3.

BOLITXERS

La tripulaci3 de les bolitxeres de Fornells presenta una particularitat remarcable respecte a les de Ma3o. Es tractava de pescadors jubilats que amb la pesca de bolitx no passaven els mateixos temporals que si haguessin sortit fora port.

L'altra motivaci3, gens oculta, 3s que en aquell temps els ingressos dels jubilats eren ben xerxes i si d'aquesta manera aconseguien guanyar deu duros eren ben bons. Per a33, com em deien, fins que podien arrossegar ses pates, havien de fer feina.

Les barques bolitxeres de Fornells tampoc no tenien coberta, nom3s n'hi havia un tros a proa on es posava el "triador" del peix. A popa, el sen3 que servia per posar el "cof" —la bossa que a Ma3 s'anomena "m3nega"— i un tros de llenya entravessada des d'on el patr3 dirigia les maniobres de calar i arrossegar el bolitx.

BARQUES BOLITXERES

Encara que s'ha parlat de dues bolitxeres a Fornells, en Jes3s Pascual recorda que n'hi arrib3 a haver tres pels anys quaranta, i m'ha facilitat els noms dels patrons. Totes anaven al rem, no duien motor ni vela.

La m3s vella era la "Amanda" del patr3 Nan "Trusses". Una altra, la "Juanita", regentada per Tom3s

Bolitxera maonesa "Palmira" de Toni "Meti". Constru3da per Joan Petrus Marqu3s el 1946, fa 37 pams. Actualment es conserva al "museu" de les barques de Robadones

Els germans "de Mata", bolitxers de Fornells: Miquel (a proa) i Toni (a popa) a bord d'un lla3t palangrer a la vela. Enmig apareixen Antoni i Ricard, pare i cunyat dels anteriors

Sintes, era de dos familiars. El seu fill feia de venedor a Alai3.

Tamb3 hi havia en Miquel i Toni Riera, "de Mata" de sobrenom, que havien tingut barca de bolitx, ho havien deixat anar, i despr3s en van comprar una de Ma3o, que sembla que podria ser d'en "Meti", i la van dur a Fornells.

ELS BOLS

Les pesqueres de calar el bolitx estaven ben establertes per la tradici3 i el coneixement del fons mar3, i no era a tot el port. La zona prop3cia m3s extensa es trobava a la banda de ponent, entre sa Creu, m3s o menys on avui comen3a el passeig mar3tim, i la caseta de na Peu, on feien un parell d'arrossegades. A la mateixa riba, entre na Peu i la punta de ses Salines, hi podien fer sis o set bols m3s.

Una altra zona apta es trobava a l'illa de ses Sargantanes, la m3s gran del port. Tiraven a la banda de llevant i gosaven arribar a la punta Negra. A la banda de ponent podien arribar a fer tres bols: un que en part hi ha un pam d'aigo entre aquesta i l'illa des Ravells, que agafava peix polit (qualque orada), un baix de la caseta i un altre a la tornada de fora.

Despr3s de prop de mig segle de prohibici3 3s dif3cil recordar els noms donats als bols, per3 Jes3s

Pascual recorda que baix de sa Creu hi havia el "bol Fondo" perquè a prop de terra 3s prim per3 un poc enmig hi ha m3s aigua. A l'illa de ses Sargantanes, el de llevant s'hauria conegut com a "bol Peti", mentre que el de m3s a tramuntana de la banda de ponent ser3 el "bol de Fora". Un altre bol no descrit fins ara es trobaria cap a l'illot des Porros, situat a migjorn del Ravells, i seria conegut com a "bol dels Esparralls".

Per la seva part, Joan Rosell3 assenyala que just passada l'entrada del moll interior fa unes altines a 10C metres de terra. En matineses de seca hi tiraven el bolitx i el recuperaven de dins la mar amb la barca amarrada a una estaca i amb aigua fins els cal3ons.

Aquestes eren les zones amb fons aptes per aquesta vella art de pesca. M3s endins, cap a "ses platges" o ses salines, no es feien, ja que 3s molt prim d'aigua. Tampoc no es podien calar cap a la boca perquè 3s molt fondo i hi ha molta roca.

FOFA PORT

Els bolitxers fornellers solien treballar dins el port, a redossa de ventades i temporals. Aix3 i tot Jes3s Pascual encara n'ha vist sortir una a calar fora port, era dels "de Mata", que en aquest cas no ni anaven amb la barca bolitxera sin3 amb un

lla3t a motor.

Era un fet excepcional de l'estiu, solien anar a ses Fontanelles (Algaiares) a fer un parell de bols per agafar salpinyoles i tamb3 moix3 i gerric3. Tamb3 en feien dos o tres a cala Pudent. Part del producte d'aquestes bolitxades servia d'esca per a les nanses de la llagosta.

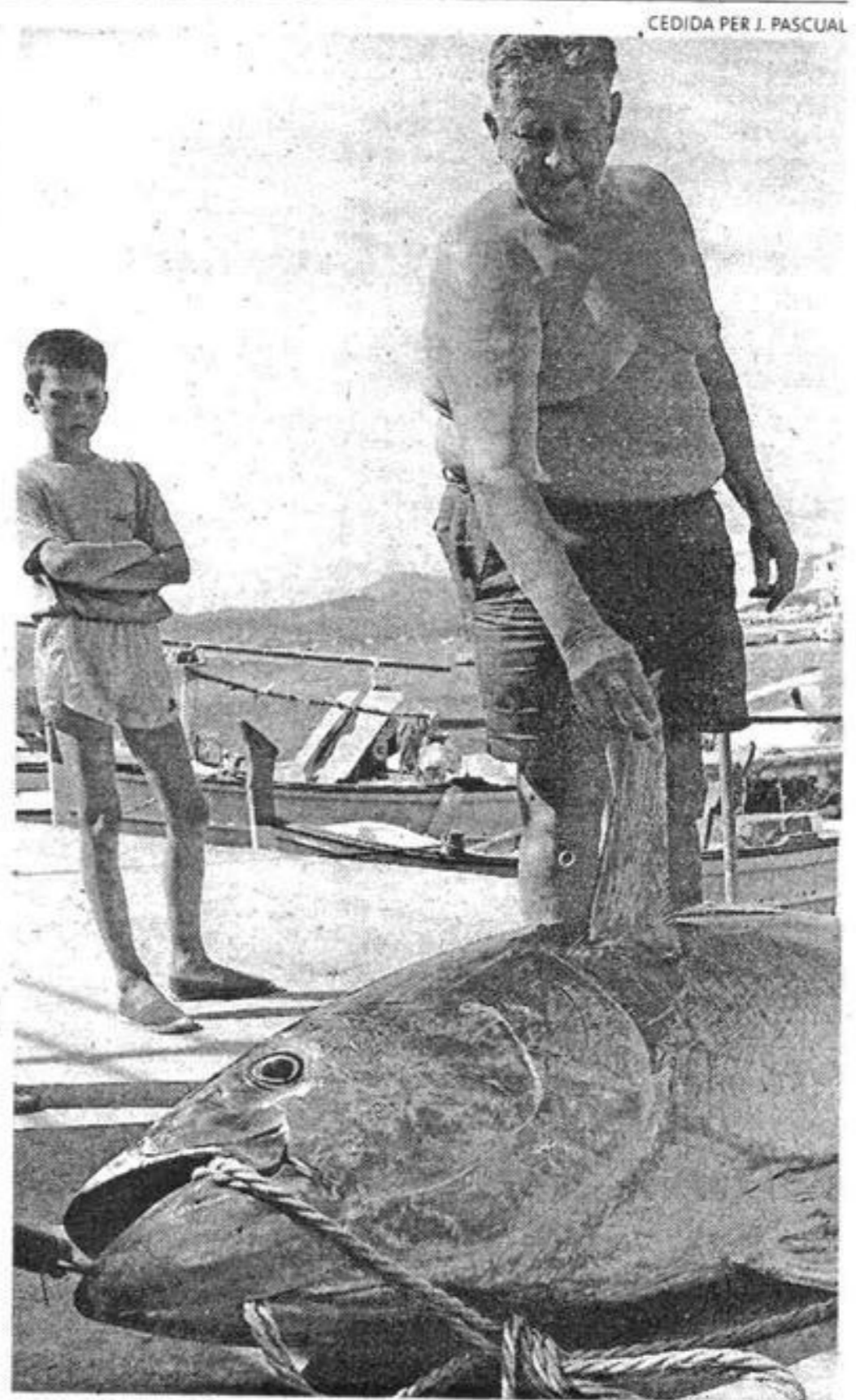
ESP3CIES

Aix3 com els bolitxers de Ma3o, a m3s de gerret, aladroc i altres esp3cies, agafaven molta sardina, a Fornells de sardina no n'agafaven normalment. L'esp3cie m3s abundant era el moix3, un peixet3 gregari, d'ulls grossos, dors verd3s i ventre argentat que era molt apreciat. Tamb3 agafaven mollets, gambes, sipies, palaiets o palets, que eren com a gerret per3 petit. A temporades agafaven "gerric3", gerret petit i d'altres la mora petita que li deien "moratina". Tot mesclat i fritet era una menja de primera.

De vegades tamb3 podien treure un "peix de sort", com podien ser catorze o quinze calamars o una vintena de sirvioles. Que uns i altres tamb3 corrien per dins el port en aquell temps.

LES FREN3TIQUES

Entre les esp3cies capturades ha sorgit el nom d'un cefal3pode que desapareixia de tantes de les "fren3-

Jes3s Pascual amb una tonyina de m3s de 140 quilos agafada amb les xerxes

tiques", que no eren unes persones preses d'excitaci3 sin3 com unes sipies petites per3 que a difer3ncia d'aquestes no tenien escut (la closca calcificada) ni creixien amb el temps.

He pogut comprovar que no era jo tot sol qui desconeixia aquesta esp3cie, de fet hi ha pescadors fornellers que no n'havien sentit parlar i despr3s de consultar abundant bibliografia nom3s n'he trobat una cita de l'inefable arxiduc Llu3s Salvador d'Àustria que al "Die Balearen" s'hi refereix com una esp3cie poc estesa i sempre petita que es ven aproximadament a 2 pessetes el quilo a finals del segle XIX. No en facilita el nom científic.

A l'edici3 publicada per "Sa Nostra" el 1982, aquesta refer3ncia va acompanyada d'una nota dels traductors en qu3 s'afirma que no 3s un nom mariner popular. Puc constatar que tant Jes3s Pascual com Joan Rosell3 m'han parlat, per separat, de les fren3tiques i n'han fet la mateixa descripci3. No m'estranyar3 que l'Arxiduc hagu3s recollit la seva exist3ncia dels mateixos bolitxers de Fornells i que amb la desaparici3 d'aquest art de pesca es deix3s de capturar. Ho deix en mans dels bi3legs mar3s.